

מפ"ם על פרשת דרכים

הרצל ברגר

הדרך להצטרפות חסומה לפניה בעטים של שלר
שה תנאים כאלה שלא נתקבלו, לאחר ששמונה
עשר תנאים אחרים שלה נתקבלו.

האמת ניתנה להאמר: שאר התנאים נתקבלו.
לפי שברוב-רובם היו נסיונות לפרוץ דלת פתוחה.
לא היו אלה תנאים שמן הצורך היה לכפותם על
מפלגת פועלי ארץ-ישראל, כי אלה היו תנאים שלה.
מפ"ם דרשה כי בכל הסכם עם עבר הירדן
אשר יחתם, יותנה תנאי לערוב כי לא יוקמו
בסיסים אסטרטגיים בחלקים הערביים של ארץ-
ישראל המערבית וכי החווה הבריטי-ירדני לא
יחול עליהם — והרי זו ממש עמדתה של
מפלגת פועלי ארץ-ישראל; מפ"ם תבעה כי
ינתן לה חופש הצבעה בענין סיפוח החלקים
הערביים של ארץ-ישראל המערבית — וחופש
הצבעה זו הוצע לה מצד מפא"י. הרי תנאי אחד.
מפ"ם תבעה לשלול כל הסכם או חווה מדיני,
כל הלוואה או תכנית כלכלית, שיהיו מכוונים
נגד מישוהו. שיכילו תנאים משעבדים, או שיגררו
אחריהם תלות כלכלית או התערבות כלכלית —
וזו לא בלבד עמדת מפא"י, אלא עצם ניסוחה
שלה; אכן החליטה מועצת מפ"ם, כי „הניסוח
המדויק והמפורט של סעיף זה יימסר למזכירות”
(של המפלגה), אך ברור ש„הניסוח המדויק
והמפורט” אינו יכול להתרחק מן הניסוח שבהח”
לטה עצמה. הרי שני תנאים.

מפ"ם תבעה הבטחה ממשית של שיתוף הוגן
בכל מערכת הבטחון, ובכלל זה החזרת כל חבורת
המפקדים, ושיתוף זה הוצע גם הובטח לה, עם
החזרת רובם המכריע של המפקדים שהתפטרו
מרצונם הטוב אם ירצו לחזור לצבא. היא תבעה
הבטחת האופי החלוצי של הצבא, ושמירה על
משקלה ההגנתי של ההתישבות העובדת — וזה
כבר הובטח בחוק הצבא. היא תבעה העמדת
חלק מן הצבא על בסיס של שילוב עבודה ואי-
מונים, ואף זה כבר הובטח בחוק הצבא. הרי
חמשה תנאים.

מפ"ם תבעה „הפסקה מידית של נגישות
והגשמת תכנית לשיקום חיי הערבים במדינה”,
וכתנאי נוסף „תכנית מוסכמת להגשמה מידית
של שוויון-זכויות לערבים בכל השטחים” —
והוסבר לה כי זאת עמדת מפא"י, ולא שלה בלבד,

אילו נכשל המשאומתן על הצטרפותה של
„מפלגת הפועלים המאוחדת” לממשלה, משום
ששתי מפלגות הפועלים לא יכלו להגיע לעמק
השווה על תנאי ההצטרפות, לא היה הכשלון
הזה חותך ומסוכן כל כך, כפי שהוא כיום. והרי
המשאומתן אפשר היה לו להיכשל גם אילו
קיבלה מועצת „מפלגת הפועלים המאוחדת” את
הצעתו של י. גלילי, ולא את ההצעה המשותפת
של מ. יערי וד. ליפשיץ, ואילו המשאומתן היה
נמשך. אך הוא נכשל לא מפני שהתברר לשתי
המפלגות שניהלו אותו, כי אין הן יכולות
להגיע להסכם ביניהן. במידה שנתברר משהו
בשלבי המשאומתן, נתברר היפוכו של דבר.
המשאומתן נכשל לא בשל דברים שבין מפלגת
פועלי ארץ-ישראל ומפלגת הפועלים המאוחדת,
אלא בשל דברים שבתוך מפלגת הפועלים המאוחדת.
חדת. והואיל ובשל דברים שבתוך מפ"ם נכשל
המשאומתן, מעיד כשלוננו על תהליך ממאיר
בהתפתחותה של מפלגת הפועלים המאוחדת ועל
משבר ממאיר ביחסי שתי מפלגות הפועלים שבא
בעקבות התפתחותה של מפ"ם.

המועצה הארצית של מפלגת הפועלים המאוחדת
חדת לא הצליחה אפילו למצוא נימוק משכנע
להפסקת המשאומתן. הקורא את „עשרים ואחד
התנאים” האולטימטיביים להצטרפות מפ"ם
לממשלה, אשר הוברר לה, למפלגה זו, כביכול,
שמפלגת פועלי ארץ-ישראל מסרבת לכולם
ושעל-כן החליטה מפ"ם להסתלק מהמשך המשא-
ומתן — מתברר לו, להפתעתו, כי, למעשה, לא
נדחו אלא שלושה תנאים מבין עשרים ואחד, בעוד
ששמונה עשר היו בגדר המוסכם הסכמה הדדית.
מה הם איפוא שלושה תנאים אלה, אשר חתכו
את גורל המעשאוּמתן לכשלון והולידו הר
חדש שמגביה והולך בין שתי המפלגות, להוותה
של תנועת הפועלים כולה? אחד: התחייבותה
של ממשלת ישראל לתמוך תמיכה סיטונית בהצ-
עות השלום של ממשלת ברית-המועצות; תנאי
שני: חידושו של משרד המיעוטים בממשלה;
תנאי שלישי: הקמת ועדה משותפת של נציגי
שתי מפלגות-הפועלים ליד שר הבטחון. שום בר-
דעת לא יקבל את ההסבר, כי מפלגה המוכנה
מבחינה עקרונית להצטרף לממשלה תראה את

להעלאת התפוקה. ברור איפוא כי תכנה של מדיניות כלכלית זו היא העלאת שכר, בצורות שונות, למרבית העובדים השכירים בישראל, אך העלאת שכר זהירה, מסויגת בצרכי המשק בתקופת הפיתוח הגדול ובדרכים הנובעות מכורח קיבוץ הגלויות. מדיניות זו של העלאת שכר מסויגת באה לאחר תקופה ממושכת של עליה מתמדת בשכר הריאלי. דוברי מפ"ם בדיון בועד הפועל של ההסתדרות, ובהסברתם בציבור, הציגו את המדיניות הזאת כ"מדיניות של הקפאת שכר", אם כי ברור לכל בר־דעת, שהיא ממש ההיפך מזה. כדי להוסיף משקל להסברתם תיארו תמונת־זוועות של ירידת השכר הריאלי בשנה האחרונה, בהסתמכם, בעיקר, במספרים על השכר מתקופות קודמות שהושוּוּ, כמובן, עם רמת המחירים של שנה זו.

בינתיים אירעו שני דברים: נתפרסמו תוצאות מפקד בתעשייה שהקיף רבבות עובדים והוכיח כי תמונת־השיקוצים על רמת השכר שציירו מנהיגי מפ"ם אין לה כל אחיזה במציאות. והמ־דיניות המקצועית של ההסתדרות הלא כבר נבחנה, למעשה, בפעולות האיגוד המקצועי בחדשים האחרונים. והנה התברר, כי מדיניות זו הביאה העלאה ניכרת בשכרם של פועלי המתכת (והם מונים אלפים אחדים) ששכרם ב־1949 היה ירוד לעומת שכר פועלי־התעשייה בענפים אחרים. כמה מפעלים בענף המתכת שלא היו כלולים בחווה העבודה הקולקטיבי הארצי נכללו בו, מהם לאחר שהוכרזו בהן שביתות שנסייתו בהצלחה, ושכר פועליהם הועלה והשווה לשכר המקובל בענף כולו.

היו תיקוני שכר ניכרים גם במקצועות אחרים. ההסתדרות תובעת את העלאת שכר האחיות, שהיה ירוד. בענפי המחט והקארטונאי נערכו בהצלחה שביתות להעלאת השכר הירוד. ואין אלו אלא דוגמאות מעטות של פעולת האיגוד המקצועי לתיקון השכר הירוד. לעומת זה נכשלו כל מאמצי מפ"ם ומק"י להניע פועלים לשבות נגד המדיניות המקצועית של ההסתדרות, ובניגוד להחלטותיו של האיגוד המקצועי — חוץ מארבעה מקרים באזור תל־אביב—פתח־תקוה, וארבע הש־ביתות הבלתי־הסתדרותיות שנערכו נסתיימו כולן בכשלון חרוץ ומפח־נפש לפועלים ששבתו. במפעלים רבים המונים ביחד אלפי עובדים רבים הופעלה שיטת הפרמיות להעלאת הייצור, והסי־כומים הארעיים מגלים על־יתר־שכר ניכרת אגב הגברת קצב הייצור. גם מי שהיה מוכן להניח

אלא גם של מפלגות אחרות; עמדה עקרונית זו מתגשמת בהדרגה, ובעית החשת הגשמתה תלויה בשני גורמים בלבד: בצרכי הבטחון שהם צו עליון בתקופה זו, ובגורמים ציבוריים שחלקה של מפ"ם בהם אינו פחות מחלקה של מפא"י, וגדול מחלקן של מפלגות אחרות. הרי שבעה תנאים.

מפ"ם תבעה הסכם על מערכת המסים ודירוגם, שתהיה מכוונת להקטנת המסים העקיפים ולהטלת עיקר הנטל על בעלי היכולת — והוסבר לה כי מפא"י מוכנה לבידור מעשי בפרטי הדברים והנחתה היא כי לא יקשה להגיע להסכם בשאלה זו. היא תבעה, "תיכנון המשק להגברת הייצור ולהבטחת תעסוקה מלאה והכוונת ההון המקומי להשקעות בייצור" — ונאמר לה כי זאת מדיניות הממשלה הנוכחית ואין כל כוונה לשנותה. היא תבעה ריכוז היבוא החיוני ברשות המדינה — והוסבר לה כי בחלקו הוא כבר מרוכז ביד־הממשלה, ואילו השאר נתון בפיקוח קפדני, ואין ספק כי לא יקשה להגיע להסכם מלא בסעיף זה. הרי עשרה תנאים. היא תבעה את הבטחת הכרעתה של המדינה בחברת האשלג — והוסבר לה, כי הכרעה זו הובטחה בהצעת הממשלה לעתיד החברה הזאת. מפ"ם תבעה, "חופש התביעה וההצבעה בענין מס־הרכוש" — ודבר זה לא בלבד הובטח לה, אלא הוצע לה מצד מפא"י. הרי שנים עשר.

מפ"ם תבעה, "אי־הקפאת השכר, שפירושה בדיקת גובה השכר כפעם־בפעם וחופש המלחמה המקצועית לשם הבטחת רמת־שכר הוגנת (ביטולה למעשה של החלטת הועד הפועל בענין הקפאת השכר)". העלאתה של תביעה זו קובעת חידוש־מה בדרכי הויכוח הציבורי שלנו ומחייבת הסברה קצרה. הועד הפועל של ההסתדרות קיבל בהתאם להחלטת ועידת ההסתדרות, החלטה על המדיניות המקצועית לשנת 1950, האומרת כי בדרך כלל יש להאריך את החזים הקולק־טיביים על השכר ותנאי העבודה לשנת 1950 בלי לתבוע העלאה בשכר־היסוד. אך יש לתבוע את כל ההעלאות המותרות במסגרת החזים הקיימים (תוספת ותק, העברות מסוג לסוג וכדומה), ויש לתבוע העלאת שכר לעובדים ששכרם בשנת 1949 היה ירוד. יש להעלות את שכרם של עובדי מפעלים שלא הצטרפו לחזים הקולקטיביים על־ידי הכנסתם למסגרת החזים. יש לעודד העלאות שכר תוך מאמצים להגברת תפוקת הייצור על ידי קביעת שיטה של פרמיות

שלושת התנאים, אשר מפא"י לא יכלה להסכים להם, לעומת הבעיה כבדת-ההכרעה, מה יהיה מקומה של מפלגת הפועלים המאוחדת בתקופת קיבוץ הגלויות, בנין הארץ וביצור המדינה. והוא מוכיח, כי סירוב מפ"ם להצטרף לממשלה לא בא בשל כשלון המשא-ומתן, כפי שמפלגה זו מבקשת להסביר לחבריה, אלא להיפך: כי המשא-ומתן נכשל מפני שמפ"ם החליטה לא להצטרף לממשלה.

ב.

ההצבעה במועצה הארצית של מפ"ם בפתח-תקוה לא היתה הצבעה חפשית. צירי „השומר הצעיר“ במועצה הצביעו כגוש אחד. כולם, אלה שלא רצו בהצטרפות לממשלה ואלה שרצו בה, הצביעו בעד הצעת יערי-ליפשיץ. גם לאחר ש„על המשמר“ הכחיש בשצף-קצף את הידיעות שנת-פרסמו בעתונים אחרים על „כינוס מעברות“, כדי לחזור ולאשר אותן אחר-כך, כולן או מרביתן, אגב מסירת דברי המתווכחים במועצה הארצית, הלא ברור כי באותו כינוס היו שתי דעות וכי שתי הדעות הופיעו אחר כך במועצת המפלגה כדעה אחת. עוד חיים אתנו חברים הזוכרים את הסברותיהם של כמה חברים מן העומדים עתה בראש הפלג של „התנועה לאחדות העבודה“ שבתוך מפ"ם לפני שתיים-עשרה — שלושים-עשרה שנה, מדוע אי אפשר להסכים להצטרפותו של „השומר הצעיר“ למפלגת פועלי ארץ-ישראל כסיעה הבנויה על יסוד משמעת בהצבעות. הם טענו אז, כי קונסטיטוציה כזאת עלולה לסלף את עמדת המפלגה בשאלות חיוניות רבות, שהרי אנשי הסיעה יצביעו בכל הכרעה כולם יחד, המחייבים והשוללים כאחד, ואילו שאר חברי המפלגה יאמרו הן ולא בהתאם לעמדתם האי-שית, ואז הלא יתכן כי הצטרפות המיעוט ב„השומר הצעיר“, בניגוד לדעתו האמתית, לעמדת הרוב שבסיעת „השומר הצעיר“ תהפוך במפלגה כולה את הרוב למיעוט ואת המיעוט לרוב. נוסף על זאת טענו אותם חברים, יחד עם חברים אחרים במפלגה, כי סיעה מאורגנת המטילה מרות על חבריה בהצבעות עלולה, למעשה, להשתלט על המפלגה כולה; כי הרי בכל שאלה השנויה במחלוקת יצטרף חלק זה או אחר משאר חברי המפלגה לעמדת הסיעה, וכך יהיה מובטח לסיעה תמיד מספר קולות העולה על משקלה האמיתי במפלגה, ובעזרת בעלי-ברית המשתנים בהרכבם מהצבעה להצבעה עלולה היא אף בהיותה מיעוט להוות תמיד רוב במפלגה.

לפני שלושה חדשים, כי הדיבורים על „הקפאת שכר“ היו טעות בתום-לב, שוב אינו יכול להגדירם עתה אלא כנסיון כושל להטעות, הטעיה בידועים ובדעה צלולה, את דעת-הקהל בתוך ציבור הפועלים. אך גם הדחליל הרעוע הזה, שמנהיגות מפ"ם הקימה אותו כדי שיהיה לה במה להלחם, אף הוא הובא אל שולחן הדיונים במשא-ומתן על הרחבת הממשלה. לאחר שמפ"ם החליטה לא להצטרף לממשלה חזר ומופיע גם הוא בהחלטת מועצתה הארצית כאחד מ„תנאי המי-נימום של שותפות בין-מפלגתית באחריות על הנהלת עניני המדינה“, אשר מפלגת פועלי ארץ-ישראל „סירבה להיענות“ להם. הרי שלושה עשר תנאים.

נוסף על זאת תבעה מפ"ם כי לא תחול כל הורדה בתוספת היוקר, „עד אשר ייקבע האינדקס החדש“, וגם בתביעתה זו ביקשה לפרוץ דלת פתוחה, כי הירידה באינדקס בשלושת החדשים האחרונים קטנה היא כל-כך, שאינה יכולה כלל לגרור אחריה הורדה בתוספת היוקר; וכי המשך הורדת-המחירים, לאחר שההורדה בדרכים אדמי-ניסטרטיביות, שהצלחתה היתה מרובה, נסתיימה למעשה, מחייב מציאת שיטות חדשות כדי לקרב את רמת המחירים בישראל לרמת המחירים בעולם. הרי ארבעה עשר תנאים.

נוסף על כל אלה תובעת מפ"ם ב„תנאי מינימום“ שלה „מניעת השתלטותם של אנשי-הדת על חיי המדינה ובעניני חינוך“ — ואף זאת עמדה של מפא"י. „חופש מלחמה על משטר חילוני וחופש-הצבעה בכל הענינים הנוגעים לחירות המצפון“ — וזה ניתן להשיג, „ביטול חוקי חרום“ — והרי מדיניות הממשלה היא לבטלם בהדרגה עם התקדמות התחיקה הישר-אלית, בלי להשאיר בינתיים חלל ריק מבחינה חוקית, אשר גם שרי מפ"ם, בהתמנותם, לא היו יכולים להסכים לו, שכן לא יוכלו לפעול, אם ייווצר. הרי שבעה עשר. „חופש מלחמה לחוקת יסוד“ — והוא הובטח למפ"ם בנפש חפצה, שהרי הוא קיים גם בתוך מפלגת פועלי ארץ-ישראל. הרי שמונה עשר תנאים.

עצם העובדה שמפ"ם אנוסה להסביר את סירובה להצטרף לממשלה בהצגת כל התנאים האלה — בין אלה שמפא"י הסכימה להם, ואפילו הציעה אותם, ובין אלה שעצם העלאתם אינו אלא דיון על פיקציות שאין להן אחיזה במציאות — כ„תנאי מינימום“ אשר „מפא"י סירבה להיע-נות להם“ מוכיח, מה מועט משקלם של אותם

מתפרקות ומתמזגות לאחת, או כאשר כל אחת משתיהן שומרת על אחדותה בהצבעה. אך כאשר חטיבה אחת מקיימת את ליכודה והאחרת מתפרקת, הופך השויון ממילא להרכב שיש בו רוב קבוע לאותה החטיבה המקיימת את ליכודה. שהרי לא יתכן כלל שתהיה איזו הצבעה שהיא, באיזו שאלה שהיא, אשר בה לא יצטרף אפילו חבר אחד של החטיבה שהתפרקה לגוש המלוכד ולא יהפוך בזאת את המחצית לרוב. כך הוא המצב בהווה, כך הם גם הסיכויים לעתיד. כי מפלגת הפועלים המאוחדת פחות השומר הצעיר סימן ההיכר היחיד שלה היא האנדרלמוסיה הארגונית והרעיונית המוחלטת. נקל לשער מה יהיו פני הדברים כאשר גוש גדול ומאורגן שבידו, למעשה, הנהגת המפלגה, יעמוד בתוכה נגד דור־המפלגה זה. חברי סיעה ב' לשעבר משלמים עכשיו את המחיר בעד פילוג מפלגת המעמד והם עתידים, כנראה, לשלמו עד תומם. הם יודעים זאת ובמועצת פתח־תקוה נשמעו מפיחם טענות קשות מאד על הופעתו של השומר הצעיר כסיעה. הסבריהם של חברי השומר הצעיר, כי כינוס מעברות לא היה אלא בירור שאינו מחייב, רק הוסיפו שמן על המדורה.

מהו איפוא הדבר אשר הכריח את חברי השומר הצעיר להופיע הפעם כסיעה ולחייב חברים להצביע בניגוד להכרתם, אף על פי שברור היה שהופעה מעין זו תגרום לסכסוך חמור בתוך מפלגת הפועלים המאוחדת?

ג.

בויכוחים על האיחוד הכולל היו השומר הצעיר, ואחר כך גם „מפלגת הפועלים המאוחדת“, מציגים לעומת התפיסה הרחבה של מפלגת פועלים ארץ־ישראל — תפיסת מפלגה מעמדית הדורשת מחבריה הכרה בכמה עקרונות־יסוד ומניחה מקום בתוכה לגוונים שונים שבאידיאולוגיה ובהשקפת־עולם — את רעיון המפלגה שיש לה מצע רעיוני מוגדר ומוצק. מפלגת הפועלים המאוחדת היתה צריכה, לפי הנחה זו, להיות גוש רעיוני מלוכד ומוצק. והנה אנו רואים עתה את מפלגת הפועלים המאוחדת כשהיא מפוצלת ומפולגת בתוכה לגבי שאלות עיקריות של מדיניות מעמד הפועלים בתקופת הגשמת הציונות. כבר אמרו ליצני הדור, כי זה ההבדל בין מפלגת פועלי ארץ־ישראל לבין מפלגת הפועלים המאוחדת, לפחות מבחינה אחת: מפא"י בנויה על יסוד חופש המחשבה ומשמעת הפעולה

כך טענו אותם חברים לפני שנים רבות. אחר כך חדלו לטעון כך, בי בעצמם ארגנו סיעה בתוך מפלגת פועלי ארץ־ישראל. עכשיו חוזרים הם, כנראה, לדעתם הקודמת, והטענות שטען הרוב במפלגת פועלי ארץ־ישראל לפני פילוגה כלפי אנשי סיעה ב' הועלו עתה בפי אנשי סיעה ב' לשעבר, שהם מיעוט במפ"ם, כלפי אנשי השומר הצעיר.

„השומר הצעיר“ מובטחים לו, לפי ההסכם, בינו לבין המפלגה „לאחדות העבודה — פועלי ציון“, בשעת איחודם והקמת מפ"ם, חמשים אחוז בכל מוסדות המפלגה עד הועידה הבאה, וועידה זו עדיין לא התכנסה. אין בלבם, איפוא, כל פחד מפני מאיוריזאציה; ולא עוד אלא שלמעשה מובטחת לו השליטה במפלגה — אם הוא מוסיף לראות את עצמו כסיעה וכחטיבה נבדלת בתוכה. כי „השומר הצעיר“ הוא גוש מלוכד בהתישבות, שסביבו פריפריה של יוצאי הקיבוץ הארצי הקשורים אליו באלפי נימים של מסורת וזכרונות־נעורים; מה שאין כן המחצית האחרת של המפלגה, שהיא שתי חטיבות (הגרעין של „תנועה לאחדות העבודה“ לשעבר ופועלי ציון שמאל) ובצדן פירורים־פירורים והרבה חברים בודדים. ואכן השומר הצעיר לא הופיע עד כאן כחטיבה אחת בשום שאלה שהיתה שנויה במחלוקת במפלגת הפועלים המאוחדת. אף ההצבעה בשאלת ההצטרפות לממשלה הקבועה הראשונה, לפני ארבעה עשר חדשים, היתה מעורבת: חברי השומר הצעיר, כשאר חברי המפלגה, היו בין השוללים וגם בין המחייבים. הופעת השומר הצעיר הפעם כסיעה הכופתת את ידי חבריה בהצבעה מוכיחה איפוא כי היה הפעם איזה צורך מיוחד בהופעה כזו, צורך שגמל בתקופה האחרונה. צורך זה היה, כנראה, דוחק מאד, שכן היה שקול לא רק כנגד הטלת חובה על חברים רבים, ביניהם מראשי העדה, להצביע בניגוד לדעתם בשאלה נכבדה מאד; הוא היה שקול גם כנגד סכנת הרעלת החיים במפלגה כולה. שהרי חברי סיעה ב' לשעבר יצאו ממועצת פתח־תקוה מדוכדכים ומדוכאים לא רק משום שנכשלו לגוף הענין שעמד להצבעה אלא גם משום שנכחו לדעת, כי נגזר עליהם מעמד של מיעוט נצחי במפלגתם החדשה, כי איחודם עם השומר הצעיר היה מקח טעות — לא איחוד היה כאן אלא הצטרפות למפלגת השומר הצעיר.

הרכב פאריטטי יתכן, להלכה, בשני תנאים: כאשר שתי החטיבות המהוות את הגוף הפריטטי

„הועידה רואה את האינטרנציונל השלישי כראות הארגון של הפרולטריון המהפכני שסביבו יכולות להתלכד כל המפלגות העומדות על בסיס הסוציאליזם המהפכני. כדי שמטרה זו תושג, מן ההכרח שיהיה זה תפקידן המשותף של המפלגות האלה (הדגשת המעתיק) לערוך את מצע הפעולות ואת הכללים הטכסיסיים של האינטרנאציונל הפרולטרני“.

הפיסקה השניה אומרת:

„האינטרנאציונל החדש חייב להיות מוסדו המחוקק והמבצע העליון של הפרולטריון העולמי כולו; אך עם זאת עליו להביא בחשבון את השוני שבמלחמת השחרור של הפרולטריון בכל עם וארץ ועליו להעניק לכל חלקיו את האבטנומיה הדרושה בפעולותיהם העצמיות (הדגשת המעתיק). שחרור העמים המדוכאים והמלחמה להבטחת זכויותיהם של המיעוטים האומיים חייבים להיות מתפקידיו העיקריים של האינטרנאציונל החדש“.

הפיסקה השלישית אומרת:

„כחלק מן הפרולטריון הבין-לאומי, מכריזה ברית הפועלים הסוציאליסטית היהודית „פועלי ציון“, כי חובה דחופה של מעמד הפועלים הבין-לאומי היא לסייע בכוחו הגדל לבנייתם-מחדש של חיי העם היהודי על יסודות עבודה פרודוקטיבית חפשית, למלחמתו של הפרולטריון היהודי בעולם כולו לזכויותיו להגדרה לאומית עצמית בכל הארצות ולכינונה של חברה סוציאליסטית יהודית בארץ-ישראל“.

והפיסקה הרביעית, המסכמת, אימרת:

„בהתאם להחלטה זו מטילה הועידה העולמית על משרד הברית להתקשר עם האינטרנציונל השלישי ועם המפלגות הסוציאליסטיות המהפכניות בכל הארצות, כדי לאפשר את ההצטרפות לאינטרנאציונל השלישי“.

המאבק היה איפוא לא בשאלת ההערכה הכללית של מהפכת אוקטובר ואף לא בשאלת ההצרכה הכללית של המצב באירופה ובעולם בתקופה ההיא. המערכה היתה בשאלה אם יכולה התנועה הציונית-הסוציאליסטית להבטיח את עצמאותה, להלכה ולמעשה, באינטרנאציונל שספק אם מוכן הוא „להביא בחשבון את השוני שבמלחמת השחרור של הפרולטריון בכל עם

ואילו מפ"ם על יסוד משמעת המחשבה וחופש הפעולה...“

מפלגת הפועלים המאוחדת מאוחדת, למעשה, בהתנגדותה למפא"י בלבד. לגבי כל המסכת של בעיות ההגשמה הציונית-הסוציאליסטית נתגלו בה בקיעים מסוכנים. ביחוד מסוכנים, כנראה, הבקיעים אשר נתגלו בגרעין המלוכד ביותר של מפלגה זו — בקיבוץ הארצי השומר הצעיר. קיבוץ זה המושגת על יסוד הקולקטיביות הרעיונית עבר בשלום ובהצלחה את כל הדרך הנפתלת של התפתחותו האידיאולוגית. בדרכו זו הוא איבד את מרבית חברי תנועת הנוער השומר הצעיר ואלפים מחבריו בארץ. אך הגרעין נשאר בעינו, גדל, התבסס, היה לגורם חשוב במערכת הכוחות הציבוריים בתנועת הפועלים ובישוב. עליו עובר עתה משבר אידיאולוגי אשר מקורו בהתפתחות המהירה של הקומוניזם ושל ארצות הדמוקרטיה העממית לקראת טוטאליטאריות מוחלטת.

המשבר העובר עתה על „השמאל“ בתנועה הציונית-הסוציאליסטית אינו משברה הראשון של תנועה זו. התפתחותה של תנועת הפועלים הבין-לאומית לאחר מלחמת העולם השנייה מגלה כמה קוים מקבילים להתפתחותה אחרי מלחמת העולם הראשונה, כאז כן עתה הטילה בשורת ברית-המועצות תסיסה וסערה במערכות תנועת הפועלים הבין-לאומית. כאז כן עתה היתה תשובת מוסקבה לתסיסה ולסערה הזאת אחת: התביעה מפועלי העולם לקבלת מרות מוחלטת ולכניעה גמורה למרכז העולמי של התנועה הקומוניסטית. כאז כן עתה היה נטוש בתנועה הציונית-הסוציאליסטית המאבק הרעיוני בשאלה, כיצד עליה לקיים את עצמאותה הרעיונית והמדינית נוכח תביעה זו: להלסיק ממנה את כל המסקנות הרעיוניות והארגוניות — או להכיר בצדקת התביעה להלכה ולהתחמק מקבלתה למעשה?

הברית העולמית „פועלי ציון“ נתפלגה בוועידתה בקיץ 1920 בווינה בשאלת האינטרנאציונל. שתי הצעות היו מיוצגות בוועידה עולמית זו במספר קולות שווה. שתי ההצעות כאחת היו נתונות עדיין לרושם המהפכה הגדולה „השמאל“, שהיה מפולג בתוכו, תבע על כל סיעותיו הצטרפות לאינטרנאציונל השלישי. ה„ימין“ ניסח את עמדתו בהצעת-החלטה, שמן הראוי להביאה כלשונה, עתה לאחר שלושים שנה. הפיסקה הראשונה אומרת (בתרגומה מאי-

דיש):

בהוראות הקומאינטרן לגבי מדיניות תנועת הפועלים היהודית, נתנו ידם לגינוי ולחרם אשר הכריזו הקומאינטרן על כל תנועת פועלים אחרת שהעיזה למרוד בהוראותיו לגבי מדיניות הפועלים בארצה ובעמה.

ד.

אותו נסיון קדמון של פועלי ציון שמאל, לקנות עצמאות לעצמם על ידי — או במחיר — שלילת זכות העצמאות מאחרים, נכשל כשלון גמור. חרם הקומאינטרן על הציונות נשאר בתקפו. הסכמתה של ברית המועצות להקמת מדינה יהודית בארץ ישראל באה לא מתוך שתנועת הפועלים הציונית גינתה תנועות פועלים כופרות אחרות, אלא מתוך שתנועת הפועלים הציונית התמידה בכפירתה בקומאינטרן. אך הכפילות הנפשית הזאת של קבלת עקרונותיו של הקומאינטרן להלכה, לגבי אחרים, ושלילתם למעשה לגבי עצמנו וענינינו, חתכה את גורלה של תנועת פועלי-ציון שמאל להתנוונות. רוב מנינם של חבריה לא יכלו לעמוד בכפילות הנפשית הזאת ועזבוה גלים גלים; בסופו של דבר קיבלו את עקרון הקומאינטרן לא רק להלכה, אלא גם למעשה, וויתרו על הציונות והצטרפו למפלגות הקומוניסטיות לארצותיהן. גם שרידי מפלגת פועלי ציון שמאל, ששמרו אמונים לציונות הסוציאליסטית, לא יכלו להשתחרר מן התלות הנפשית בשיקול „מה יאמרו בקומאינטרן“, הטילו על עצמם כל מיני סייגים והגבלות בפעולתם הציונית והפקיעו את עצמם בזאת מן ההשפעה על תהליך הגשמת הציונות ועל ציבור הפועלים היהודי בארץ ובגולה.

מסתבר כי „קרע שבלב“ זה של „פועלי ציון“ שמאל בשעתם עבר ל„מפלגת הפועלים המאוחדת“ בירושה. הכפילות הנפשית הזאת, ילידת האשליה שמפ”ם מטפחת עכשיו בקרב חבריה, כאילו יתכן לקנות עצמאות בעולם הקומאינפורם על-ידי ההסכמה לגזילת אותה עצמאות גופה מאחרים — מתנקמת עתה, ותוסיף להתנקם, במפ”ם. כפילות נפשית זאת מסוכנת יותר במדינה מאשר היתה בימים שלפני המדינה. בימים ההם לא יכלה לדבוק ברבים. שהרי עתה אין הציוויים המיוחדים של מדיניות-פועלים יהודית, הנובעים מן השוני היהודי בעולם, בולטים לעין כאשר בלטו קודם שקמה המדינה. השולל את זכות העצמאות מתנועות פועלים אחרות קשה לו איפוא לעמוד בתביעת העצמאות

וארץ, או להעניק לכל חלקיו את האבטונומיה הדרושה בפעולותיהם העצמיות. ה„ימין“ לא ראה סיכויים לכך. ה„שמאל“ התעלם מן השיקול הזה על גורלה של הציונות הפרוליטארית. כולנו יודעים מה אירע אחר כך, במשך חיי דור שלם. האינטרנציונל הקומוניסטי השיב על תביעת העצמאות שעלתה לא רק ממחנה הציונות-הסוציאליסטית, אלא גם ממערכות מפלגות רבות של השמאל הסוציאליסטי באירופה, ב„עשרים ואחד התנאים“ לקבלת מפלגות לתוך האינטרנציונל. תנאים אלו קבעו מבנה צנטרליסטי מובהק, השולל כל זכות לאבטונומיה, כל תביעה לזכות זו מכל מפלגה המצטרפת אליו. עשרים ואחד התנאים חסמו את הדרך אל הקומאינטרן בפני רוב מפלגות השמאל הסוציאליסטי באירופה (הבלתי-תלויים בגרמניה, המפלגה הבלתי-תלויה באנגליה, הס”ד האוסטרית, המפלגה הסוציאליסטית הצרפתית, המכסימליסטים באיטליה). בגללם הוקם האינטרנציונל ה„ימני“ שהתאחד אחר כך עם האינטרנציונל השני. עשרים ואחד התנאים הללו פילגו את השמאל הסוציאליסטי בעולם והגבילו מעתה את השותפות הארגונית והמדינית עם המפלגה הקומוניסטית ברוסיה ועם ברית המועצות רק באותם החלקים מתנועת הפועלים הבין-לאומית שהיו מוכנים לוותר מראש ויתור גמור ומוחלט על כל עצמאות ורעיונית ומדינית, שהיו מוכנים להתחייב מכאן ולהבא על ציות עיוור למוסקה, באותם הימים ולעתיד לבוא. הניסוח של ה„ימין“ בוועידה העולמית של „פועלי ציון“ בווינה: „להתקשר עם האינטרנציונל השלישי ועם המפלגות הסוציאליסטיות המהפכניות בכל הארצות, כדי לאפשר את ההצטרפות לאינטרנציונל השלישי“ ביטא גישה עקרונית לשאלת ההצטרפות, גישה שביסודה היה טבוע רעיון הסולידאריות הבין-לאומית האמיתית: באמרנו אבטונומיה, בתבענו לנו זכות עצמאות בתוך המסגרת הכללית של הארגון הבין-לאומי, אנו מכירים ממילא בזכות זו של כל תנועת-פועלים ארצית ולאומית; כולנו, התובעים את הזכות הזאת לעצמם ולזולתם, חייבים לפעול יחד כדי לקבוע אותה כעקרון מחייב של הארגון הבין-לאומי. „פועלי ציון שמאל“ אף הם תבעו זכות זאת לעצמם, ואף הם לא הצטרפו לקומאינטרן כאשר הוא תבע מהם ויתור על הציונות. אך הם הכירו בזכות זאת רק לגבי עצמם ושללו אותה לגבי כל מפלגת פועלים אחרת, של כל עם אחר. ובה בשעה שמרדו

וה"מרכז" נתון בשבי ה"שמאל", וה"שמאל" נתון בשבי השמאל הקיצוני.

בשעת יסודה היתה תקוה בלבה של מפלגת הפועלים המאוחדת כי תקיים את תפקיד המכוון ומורה הדרך לתנועת הפועלים בתקופת הגשמת הציונות. עתה נתברר: לא זו בלבד שאין היא יכולה לסלול דרכים לפני אחרים, אלא רגליה נתונות בסד גם בשעת הילוכה היא. רתוקה וכבולה היא לאשליית הרעיוניות שטיפחה בקרב חבריה, נתונה בשבים של הרבים שנתפסו ברצינות ובתום לב לאשליית שנורעו בהם, נתונה בשבים של המעטים שזרעו את האשליית בדעה צלולה, ומוכנים להסיק מהן מלוא מסקנות.

מפ"ם הגיעה לפרשת דרכים. אם לא ימצא בתוכה העוז לבדיקת האשליה שעליה בנתה את ביתה האידיאולוגי תהיה אחריתה כִּאֲחֶרֶת תנועת "פועלי ציון" שמאל. אותה אשליה היא — כאז, לפני שלושים שנה, כן עתה.

לעצמו ולעמו. הסולידאריות הבינלאומית אינה ערך חיצון ומופשט בעולם הערכים הסוציאליסטיים — הפוגע בה סופה שהיא נפרעת ממנו ונקמתה קשה.

על־כן ניבעו בקיעים בבנין הקולקטיביות הרעיונית של הקיבוץ הארצי. על־כן היה הכרח לשים טיח על הבקיעים האלה על־ידי ביום של אחדות דעות. על כן ידע ה"מרכז" במפ"ם, כי הסכנה הממשית לשלמות המפלגה נשקפת לא מן ה"ימין", אלא מן ה"שמאל". ה"ימין" במפ"ם, במצב הכוחות הקיים בתוכה ובתנועת הפועלים הישראלית כולה, אין לו לאן ללכת, בלתי אם יחליט לחזור להורתו, למפלגה ההיסטורית של מעמד הפועלים בארץ, למפלגת פועלי ארץ־ישראל — ומבחינה פסיכולוגית קשה עליו החזרה למפא"י כקריעת ים סוף. ה"שמאל" במפ"ם יש לו לאן ללכת... כך קם ונתהווה במפ"ם אותו מצב, אשן בו ה"ימין" נתון בשבי ה"מרכז",

כל האומר כי החופש הפוליטי וחירות המחשבה יתבטלו עם הנהגת הקנין החברתי, הרי זה כאומר כי שעבודו הכלכלי של מעמד הפועלים תנאי מוקדם הוא לכל חופש.

אכן מבחינת התפיסה הסוציאליסטית אין כל משטר נמדד ונשקל אלא ביחסו אל היחיד שבאדם. רק היחיד באדם המכריז על רצונו להשתחרר, לחיות ולגדול, רק הוא יכול מהיום והלאה להקנות למוסדות ולרעיונות את הצדקת קיומם וחיהם. היחיד הוא אמת־המידה לכל דבר, למולדת, למשפחה, לנכסי קנין, לאנושות, לאלהים. זה ההגיון שברעיון המהפכני. זהו הסוציאליזם.

ו'אן ז'וראס